

Současnost (ad Kierkegaard)

V jakém smyslu vlastně hovoříme o někom dávno již zemřelém, že je náš „současník“? Nepochybně se tím má říci, že si s ním takříkajíc rozumíme, jako kdyby byl naším současníkem. Ale to je dost klamavé: cožpak si opravdu rozumíme se všemi svými „skutečnými“ současníky? Zřejmě tu jde o jakýsi pokles původně snad Kierkegaardovy myšlenky, že Ježíš je náš současník, na otřelou frázi, aplikovanou pak na kdekoho. Ten „společný čas“, na nějž by ta fráze měla vlastně poukazovat, nemá – jak to vypadá – nic společného s onou „dobou“, na niž obvykle psychologizující a sociologizující historicisté odkazují, když chtějí zdůrazni jakýsi relativismus každého pojetí a každé myšlenky. (Právě v tomto smyslu ovšem i Hegel formuloval onu mnohokrát již citovanou myšlenku, že filosofie je doba vyjádřená v pojmech.) Nechme zatím stranou umění, které má své specifické stránky i problémy. Ve filosofii musíme číst každého významného autora tak, „jako by byl náš současník“, tj. musíme se dobrat důkladným a pozorným čtením toho, co bylo jeho zájmem a cílem, k čemu svým myšlením směřoval, o čem mu vlastně šlo – a k tomu se pak musíme vztáhnout také sami, nikoli k autorovi a k jeho způsobu myšlení, kterým na sebe prozrazuje dobu, v níž žil, a nejrůznější okolnosti, za kterých přemýšlel a psal. Ona tak zvaná „současnost“ spočívá právě jen v tom, že míníme, intencionálně se vztahujeme k tomu, co mínil, k čemu se intencionálně vztahoval onen autor sám, a to jako by mezi námi vůbec nebyl nějaký časový odstup, jako by mezi námi nebyly „věky“ (např. v případě vrcholných antických filosofů, jakými byli třeba Platón nebo Aristotelés). V jistém smyslu to představuje jakousi zvláštní analogii třeba toho, jak jsou (mohou být) různé lidé živými svědky nějaké události: každý ji vidí z jiného úhlu, jistě také jinak, dává pozor na jiné věci, dává si to, co vidí, do jiných souvislostí atd. – ale událost sama je nepochybně táž. A navzdory všem rozdílům, jak ji oba (nebo i více lidí) vidí a chápou, „interpretují“, mohou se domluvit o tom, že jde o touž událost. Kdyby se totiž na tom nemohli domluvit, pak by každý spor o interpretaci té události byl nesmyslný, neboť každý by mluvil (i interpretoval) „něco jiného“. – Tím se ovšem otvírá jedna významná a vysloveně pozoruhodná otázka: co když i ve filosofickém rozhovoru dvou věky od sebe vzdálených myslitelů jde o něco nikoli neměnného, nýbrž naopak proměnlivého, událostného, dějícího se, ale nikoli „reálného“, n zvrž právě míněného, intencionálně ustaveného, konstruovaného? (Tady se problém Zase poněkud blíží problému třeba románového nebo dramatické díla; ale to je stranou.) Pak ovšem problém „současnosti“ už nemůže být vztahován pouze k autorovi (původci) a čtenáři (interpretovi), ale jde o čas onoho míněného událostného dění, který – navzdory různosti způsobů přístupu (jakož i dobových okolností různých přístupů) musí i ve své proměnlivosti být pro účastníky rozhovoru jakoby „týž“.

(Písek, 070124-1.)